

HET BOEK VAN VERGETEN WOORDEN

Pip Williams

Het boek van vergeten woorden

Uit het Engels vertaald door Marjet Schumacher

the house of books

Oorspronkelijke titel: *The Dictionary of Lost Words*
Oorspronkelijk uitgegeven door: Affirm Press, Melbourne 2020
© Pip Williams, 2020
© Vertaling uit het Engels: Marjet Schumacher, 2020
© Nederlandse uitgave: The House of Books, Amsterdam 2020
Omslagontwerp: Lisa White
Omslagontwerp Nederlandse uitgave: bij Barbara, Amsterdam
Foto auteur: © Andre Goosen
Typografie: Crius Group, Hulshout

ISBN 978 90 443 5977 0
ISBN 978 90 443 5978 7 (e-book)
NUR 302

www.thehouseofbooks.com
www.overamstel.com

OVERAMSTEL

uitgevers

The House of Books is een imprint van Overamstel uitgevers bv

Alle rechten voorbehouden.

Niets uit deze uitgave mag worden veelevoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor mam en pap

Proloog

Februari 1886

Vóór het vergeten woord was er nog een ander woord. Het arriveerde in het scriptorium in een gebruikte envelop, het oude adres doorgestreept en daarvoor in de plaats geschreven: *Dr. Murray, Sunnyside, Oxford.*

Het was Vaders taak om de post open te maken en de mijne om op zijn schoot te zitten, als een koningin op haar troon, en hem te helpen om voorzichtig elk woord uit zijn gevouwen wiegje te halen. Vervolgens vertelde hij me op welke stapel ik het moest leggen en soms hield hij even stil, bedekte mijn hand met de zijne en stuurde mijn vinger omhoog en omlaag en om de letters heen terwijl hij ze uitsprak in mijn oor. Dan zei hij het woord, en ik herhaalde het, en vervolgens vertelde hij me wat het betekende.

Dit woord was geschreven op een stukje bruin papier, de randen rafelig waar het was afgescheurd om te voldoen aan de afmetingen waar dr. Murray de voorkeur aan gaf. Vader hield stil en ik bereidde me voor om het te leren. Maar hij legde zijn hand niet over de mijne, en toen ik me omdraaide om hem aan te sporen, hield de uitdrukking op zijn gezicht me tegen; hoewel we heel dicht bij elkaar zaten, leek hij ver weg.

Ik draaide me weer om naar het woord en probeerde het te begrijpen. Zonder zijn hand om me te sturen, volgde ik elke letter met mijn vinger. 'Wat staat er?' vroeg ik.

'*Iris,*' zei hij.

'Zoals Moeder?'

'Zoals Moeder.'

‘Betekent dat dat ze in het woordenboek komt?’

‘In zekere zin, ja.’

‘Komen we allemaal in het woordenboek?’

‘Nee.’

‘Waarom niet?’ Ik voelde mezelf op- en neergaan op het ritme van zijn ademhaling.

‘Een naam moet iets betekenen om in het woordenboek te komen.’

Ik keek nog een keer naar het woord. ‘Was Moeder als een bloem?’ vroeg ik.

Vader knikte. ‘De mooiste bloem die er bestaat.’ Hij pakte het blaadje met het woord en las de zin die eronder stond. Toen draaide hij het om, zoekend naar meer. ‘Het is niet compleet,’ zei hij. Maar hij las het nog een keer, zijn ogen heen en weer flitsend alsof hij dan misschien zou vinden wat er ontbrak. Hij legde het woord neer op de kleinste stapel.

Vader schoof zijn stoel van de sorteertafel naar achteren.

Ik klom van zijn schoot en maakte me klaar om de eerste stapel blaadjes aan te pakken. Dit was ook weer een taak waarmee ik kon helpen, en ik vond het altijd heerlijk om te zien hoe elk woord zijn plek vond in een van de vakjes. Hij pakte het kleinste stapeltje en ik probeerde te raden waar Moeder naartoe zou gaan. ‘Niet te hoog en niet te laag,’ zong ik voor me heen. Maar in plaats van de woorden in mijn hand te leggen, zette Vader drie stappen in de richting van de haard en gooide ze in de vlammen.

Het waren drie blaadjes. Toen hij ze losliet, dwarrelden ze door de hete luchtstroom elk naar een andere rustplaats. Nog voordat het zelfs maar was neergekomen, zag ik dat *iris* begon om te krullen.

Ik hoorde mezelf een kreet slaken terwijl ik naar de haard rende. Ik hoorde Vader mijn naam roepen. Het blaadje kronkelde.

Ik stak mijn hand uit om het te redden terwijl het bruine papier verkoelde en de letters die erop geschreven stonden veranderden in schaduwen. Ik dacht dat ik het zou kunnen vasthouden als een eikenblad, verschoten van kleur en knisperig van de winter, maar

toen ik mijn vingers om het woord heen sloot, viel het uiteen.

Ik had voorgoed in dat moment verzonken kunnen blijven, maar Vader rukte me weg met een kracht die me de adem benam. Hij rende met me naar buiten en drukte mijn hand diep in de sneeuw. Zijn gezicht was asgrauw, dus ik zei tegen hem dat het geen pijn deed, maar toen ik mijn hand openvouwde, zaten de verkoelde flarden van het woord vastgeplakt aan mijn gesmolten huid.

Sommige woorden zijn belangrijker dan andere – dat is wat ik leerde tijdens mijn jeugd in het scriptorium. Maar het heeft heel lang geduurd voordat ik begreep waarom.

DEEL I

1887-1896

Badding – Diskwalificeren

Mei 1887

Scriptorium. Het klinkt alsof het een statig gebouw zou kunnen zijn geweest, waar de lichtste voetstap weergalmde tussen de marmeren vloer en de vergulde koepel. Maar het was gewoon een schuur in de achtertuin van een huis in Oxford.

In plaats van scheppen en harken, herbergde de schuur woorden. Elk woord in de Engelse taal werd op een blaadje papier ter grootte van een ansichtkaart geschreven. Vrijwilligers stuurden ze op van over de hele wereld en ze werden bewaard in bundeltjes in de honderden vakjes langs de wanden van de schuur. Dr. Murray was degene die er de naam *scriptorium* aan gaf – hij vond het vast een schande voor de Engelse taal om te worden ondergebracht in een schuurtje in de tuin –, maar iedereen die er werkte, noemde het ‘de scrippy’. Iedereen behalve ik. Ik vond *scriptorium* lekker aanvoelen wanneer het door mijn mond bewoog en zachtjes tussen mijn lippen landde. Het duurde heel lang voordat ik de uitspraak onder de knie had, en toen het eindelijk zover was, was niets anders meer goed genoeg.

Vader had me ooit naar *scriptorium* helpen zoeken in de vakjes. We hadden vijf blaadjes gevonden met voorbeelden van hoe het woord was gebruikt, elke voorbeeldzin daterend van iets meer dan honderd jaar geleden. Ze waren allemaal min of meer hetzelfde en geen ervan verwees naar een schuur in de achtertuin van een huis in Oxford. Een *scriptorium*, vertelden de blaadjes me, was een schrijfvertrek in een klooster.

Maar ik begreep waarom dr. Murray de naam had gekozen. Zijn

assistenten en hij hadden wel iets weg van monniken, en toen ik vijf was, was het eenvoudig om me het woordenboek voor te stellen als hun heilige boek. Toen dr. Murray me vertelde dat het een heel mensenleven zou duren om alle woorden te verzamelen, vroeg ik me af wiens leven. Zijn haar was al grijs als as en ze waren pas halverwege de B.

Vader en dr. Murray waren allebei onderwijzer geweest in Schotland, lang voordat er een scriptorium was. En omdat ze vrienden waren, en omdat ik geen moeder had om voor me te zorgen, en omdat Vader een van dr. Murrays betrouwbaarste lexicografen was, kneep iedereen een oogje dicht wanneer ik in het scriptorium was.

Het scriptorium voelde magisch, alsof alles wat er ooit was geweest en alles wat er ooit zou kunnen zijn opgeborgen lag binnen de muren ervan. Op elk oppervlak lagen boeken opgestapeld. Oude woordenboeken, geschiedenissen en verhalen van lang geleden vulden de kasten die de scheiding vormden tussen twee bureaus, of creëerden een hoekje voor een stoel. Vakjes reikten van de vloer tot aan het plafond. Ze zaten propvol met blaadjes en Vader had een keer gezegd dat als ik ze stuk voor stuk allemaal las, ik overal de betekenis van zou begrijpen.

Te midden van dat alles stond de sorteertafel. Vader zat aan het ene uiteinde, en aan de zijkanten was plaats voor drie assistenten. Aan het andere uiteinde stond dr. Murrays lessenaar, vanwaar hij zicht had op alle woorden en alle mannen die hem hielpen om ze te definiëren.

We waren er altijd eerder dan de andere lexicografen, en in die korte tijd had ik Vader en de woorden helemaal voor mezelf. Dan ging ik bij Vader op schoot zitten aan de sorteertafel en hielp ik hem de blaadjes sorteren. Wanneer we een woord tegenkwamen dat ik niet kende, las hij de voorbeeldzin die erbij stond en hielp me uit te zoeken wat het betekende. Als ik de juiste vragen stelde, probeerde hij het boek te vinden waaruit de voorbeeldzin afkomstig was en dan

las hij me nog meer zinnen voor. Het was een soort schatzoeken, en soms vond ik goud.

‘*Deze jongen was al sinds zijn geboorte een warhoofdige rakker.*’ Vader las de voorbeeldzin van een blaadje dat hij zojuist uit een envelop had gehaald.

‘Ben ik een warhoofdige rakker?’ vroeg ik.

‘Soms,’ zei Vader en hij kietelde me.

Toen vroeg ik wie de jongen was, en Vader liet me zien waar het geschreven stond, bovenaan het blaadje.

‘*Aladdin en de wonderlamp,*’ las hij.

Toen de andere assistenten binnenkwamen, glipte ik onder de sorteertafel.

‘Muisstil zijn en zorgen dat niemand last van je heeft,’ zei Vader. Het was makkelijk om verscholen te blijven.

Aan het eind van de dag ging ik bij Vader op schoot zitten bij de warme haard en lazen we *Aladdin en de wonderlamp*. Het was een oud verhaal, zei Vader. Over een jongen in China. Toen ik vroeg of er nog andere verhalen waren, zei hij dat er nog heel veel meer waren. Het verhaal leek op niets wat ik ooit had gehoord, geen enkele plek waar ik ooit was geweest en niemand die ik kende. Ik keek om me heen in het scriptorium en stelde me voor dat het een wonderlamp was. Het was aan de buitenkant heel gewoontjes, maar binnen viel je van de ene verbazing in de andere. En soms waren dingen niet altijd wat ze leken.

De volgende dag, nadat ik had geholpen met de blaadjes, zeurde ik Vader aan zijn hoofd om nog een verhaal. In mijn enthousiasme vergat ik om muisstil te zijn; hij had last van me.

‘Een rakker mag hier niet blijven,’ waarschuwde Vader, en ik stelde me voor dat ik werd verbannen naar Aladdins grot. De rest van de dag bracht ik door onder de sorteertafel, waar een stukje schat mij vond.

Het was een woord en het gleed van de rand van de tafel. Als het neerkomt, dacht ik bij mezelf, breng ik het in veiligheid en geef ik het helemaal zelf aan dr. Murray.

Ik keek ernaar. Duizend ogenblikken lang zag ik het meebewegen op een of andere onzichtbare luchtstroom. Ik verwachtte dat het zou neerkomen op de ongeveegde vloer, maar dat gebeurde niet. Het zweefde als een vogel, streek bijna neer, en steeg toen op om een salto te maken alsof een djinn het daartoe had aangespoord. Ik had nooit gedacht dat het misschien wel op mijn schoot zou belanden, ik had het niet voor mogelijk gehouden dat het zo'n grote afstand zou afleggen. Maar dat deed het wel.

Het woord lag in de plooiën van mijn jurk als iets stralends dat uit de hemel was komen vallen. Ik durfde het niet aan te raken. Alleen met Vader erbij mocht ik de woorden vasthouden. Ik overwoog hem te roepen, maar iets hield mijn tong gevangen. Ik zat heel lang met het woord op schoot, wilde het aanraken, maar deed het niet. Welk woord, vroeg ik me af. Wiens woord? Niemand bukte zich om het op te eisen.

Na een hele tijd maakte ik een kommetje van mijn handen en schepte daarmee het woord op, voorzichtig om de zilverachtige vleugels niet te kneuzen, en hield het dicht bij mijn gezicht. Het was moeilijk te lezen in het halfduister van mijn schuilplaats. Ik schoof naar een plek tussen twee stoelen waar een gordijn van glinsterend stof hing.

Ik hield het woord in het licht omhoog. Zwarte inkt op wit papier. Elf letters; de eerste een *b* met een bolle buik. Ik bewoog mijn mond om de andere letters heen zoals Vader me had geleerd; *r* van *rat*, *oo* van *oog*, *d* van *dik*. Ik sprak ze op fluisterton uit. Het eerste gedeelte was makkelijk: *brood*. Over het tweede gedeelte deed ik iets langer, totdat ik me herinnerde dat je het woord in tweeën moest hakken. *Sla-vin*.

Het woord was *broodslavin*. Eronder stonden andere woorden die als een wirwar van garen aan elkaar vastzaten. Ik kon niet zeggen of het een voorbeeldzin was die was ingestuurd door een vrijwilliger, of een definitie die was geschreven door een van dr. Murrays assistenten. Vader zei dat hij zoveel uren doorbracht in het scriptorium om de

woorden die door vrijwilligers waren ingestuurd te duiden, zodat die woorden in het woordenboek konden worden gedefinieerd. Het was belangrijk en het betekende dat ik naar school kon en drie warme maaltijden zou krijgen, en dat ik zou opgroeien tot een keurige jongedame. De woorden, zei hij, waren voor mij.

‘Worden ze allemaal gedefinieerd?’ had ik eens gevraagd.

‘Sommige worden weggelaten,’ zei Vader.

‘Waarom?’

Hij zweeg even. ‘Ze zijn gewoon niet solide genoeg.’ Ik fronste, en hij zei: ‘Niet genoeg mensen hebben ze opgeschreven.’

‘Wat gebeurt er met woorden die worden weggelaten?’

‘Die gaan terug in de vakjes. Als er niet genoeg informatie over is, worden ze weggedaan.’

‘Maar misschien worden ze wel vergeten als ze niet in het woordenboek staan.’

Hij had zijn hoofd scheef gehouden en me aangekeken alsof ik iets heel belangrijks had gezegd. ‘Ja, misschien wel.’

Ik wist wat er gebeurde wanneer een woord werd weggedaan. Ik vouwde *broodslavin* voorzichtig dubbel en stopte het in de zak van mijn schort.

Even later verscheen Vaders gezicht onder de sorteertafel. ‘Ga maar gauw, Esme. Lizzie staat op je te wachten.’

Ik tuurde tussen alle poten en benen door – van stoelen, tafels, mannen – en zag de jonge meid van de Murrays staan voor de open deur, haar schort strak om haar middel gebonden, te veel stof erboven en te veel stof eronder. Ze moest er nog in groeien, had ze gezegd, maar vanonder de sorteertafel deed ze me denken aan iemand in verkleedkleden. Ik kroop tussen de poten en benen door en holde naar buiten, naar haar toe.

‘De volgende keer moet je binnenkomen en me zoeken; dat is veel leuker,’ zei ik toen ik bij Lizzie aankwam.

‘Dat is m’n plek niet.’ Ze pakte mijn hand en liep met me naar de schaduw van de es.

‘Waar is jouw plek dan?’

Ze fronste en haalde toen haar schouders op. ‘De kamer bovenaan de trap, denk ik. De keuken wanneer ik Mrs. Ballard aan het helpen ben, maar anders zeker niet. En op zondag de kerk, St. Mary Magdalen.’

‘Is dat alles?’

‘De tuin, wanneer ik op jou pas – zodat we Mrs. B. niet voor de voeten lopen. En de overdekte markt steeds meer, omdat ze gammele knieën heb.’

‘Is Sunnyside altijd al je plek geweest?’ vroeg ik.

‘Niet altijd.’ Ze keek naar me omlaag en ik vroeg me af waar haar glimlach was gebleven.

‘Waar was je plek vroeger dan?’

Ze aarzelde. ‘Bij m’n ma en al onze jonkies.’

‘Wat zijn jonkies?’

‘Kinderen.’

‘Zoals ik?’

‘Zoals jij, Essymay.’

‘Zijn ze dood?’

‘Alleen m’n ma. De jonkies zijn meegenomen, ik weet niet waarheen. Hun waren te jong voor een dienstbetrekking.’

‘Wat is een *dienstbetrekking*?’

‘Hou jij nooit op met vragen stellen?’ Lizzie pakte me onder mijn armen en draaide rondjes met me tot we allebei zo duizelig waren dat we neerploften op het gras.

‘Waar is mijn plek?’ vroeg ik, terwijl de duizeligheid zakte.

‘De scrippy, denk ik, bij je vader. De tuin, m’n kamer en de keukenkruk.’

‘Mijn huis?’

‘Tuurlijk je huis, al ben je volgens mij meer hier dan daar.’

‘Ik heb geen zondagse plek zoals jij,’ zei ik.

Lizzie fronste. ‘Jawel, St. Barnabas Church.’

‘We gaan maar af en toe naar de kerk. En als we gaan, neemt

Vader een boek mee. Dat houdt hij voor de hymnen, en dan leest hij in plaats van te zingen.’ Ik lachte, denkend aan Vaders open- en dichtgaande mond, die de gemeenschap nadeed, maar zonder een geluid te maken.

‘Dat is niet om te lachen, Essymay.’ Lizzie hield haar hand tegen het kruisje aan een ketting waarvan ik wist dat het onder haar kleren zat.

Ik was bang dat ze slechte dingen zou denken over Vader. ‘Dat is omdat Iris is gestorven,’ zei ik.

Lizzies frons werd verdrietig, en dat was óók niet wat ik wilde.

‘Maar hij zegt dat ik zelf moet beslissen. Over God en de hemel. Daarom gaan we naar de kerk.’ Haar gezicht ontspande, en ik besloot om terug te gaan naar een makkelijker onderwerp. ‘Mijn fijnste plek is Sunnyside,’ zei ik. ‘In het scriptorium. Daarna in jouw kamer, daarna in de keuken wanneer Mrs. Ballard aan het bakken is, vooral wanneer ze scones met vlekjes maakt.’

‘Je bent een mal klein ding, Essymay – dat heten vruchtenscones; die vlekken zijn rozijnen.’

Vader zei dat Lizzie zelf nauwelijks meer was dan een kind. Wanneer hij tegen haar praatte, kon ik dat zien. Ze stond zo stil mogelijk, hield haar handen zo dat ze er niet mee zou friemelen en knikte bij alles, bijna zonder een woord te zeggen. Ze was vast bang voor hem, dacht ik, zoals ik bang was voor dr. Murray. Maar zodra Vader weg was, keek ze me altijd van opzij aan en knipoogde.

Terwijl we in het gras lagen met de wereld tollend boven onze hoofden, boog ze zich ineens naar me toe en trok een bloem achter mijn oor tevoorschijn. Als een goochelaar.

‘Ik heb een geheim,’ vertelde ik.

‘En wat mag dat dan wel zijn, droppie van me?’

‘Dat kan ik je hier niet vertellen. Anders waait het misschien wel weg.’

We slopen op onze tenen door de keuken naar de smalle trap die naar Lizzies kamer voerde. Mrs. Ballard stond in de voorraadruimte

over een meelton gebogen en het enige wat ik van haar zag was haar enorme achterwerk, gehuld in plooiën marineblauw-met-wit geruite stof. Als ze ons zag, zou ze iets te doen vinden voor Lizzie en dan zou mijn geheim moeten wachten. Ik legde een vinger tegen mijn lippen, maar in mijn keel kriebelde een giechel. Lizzie zag het aankomen, dus ze tilde me in haar knokige armen en trippelde de trap op.

Het was koud in de kamer. Lizzie pakte de spreij van haar bed en legde die als een kleed op de kale vloer. Ik vroeg me af of er Murray-kinderen waren in de kamer aan de andere kant van Lizzies muur. Dat was de kinderkamer, en soms hoorden we kleine Jowett huilen, maar dat duurde nooit lang. Mrs. Murray kwam er dan al snel aan, of een van de oudere kinderen. Ik hield mijn oor schuin in de richting van de muur en hoorde aan de geluiden dat de baby wakker werd – geluidjes die geen echte woorden waren. Ik stelde me voor dat hij zijn ogen opendeed en besepte dat hij alleen was. Hij jengelde een poosje en begon toen te huilen. Deze keer was het Hilda die kwam. Toen het huilen stopte, herkende ik de tinkeling van haar stem. Ze was dertien, net als Lizzie, en haar jongste zusjes, Elsie en Rosfrith, waren nooit ver achter haar. Toen ik met Lizzie op het kleed ging zitten, stelde ik me voor dat zij allemaal hetzelfde deden aan de andere kant van de muur. Ik vroeg me af wat voor spelletje ze misschien wel gingen doen.

Lizzie en ik zaten tegenover elkaar, in kleermakerszit, en onze knieën raakten elkaar net. Ik stak mijn handen op om een klapspelletje te beginnen, maar toen ze mijn gekke vingers zag, hield Lizzie even in. Die waren rimpelig en roze.

‘Ze doen geen pijn meer,’ zei ik.

‘Zeker weten?’

Ik knikte en we begonnen te klappen, al deed ze te zachtjes met mijn gekke vingers om het juiste geluid te maken.

‘Wat is nou je grote geheim, Essymay?’ vroeg ze.

Ik was het alweer bijna vergeten. Ik stopte met klappen, reikte in

de zak van mijn schort en haalde het blaadje tevoorschijn dat eerder die ochtend in mijn schoot was gedwarreld.

‘Wat is dat nou voor geheim?’ vroeg Lizzie, die het blaadje in haar hand nam en het omdraaide.

‘Het is een woord, maar ik kan alleen dit stukje lezen.’ Ik wees naar *broodslavin*. ‘Kun jij de rest voor me lezen?’

Ze liet een vinger over de woorden glijden, precies zoals ik ook had gedaan. Na een poosje gaf ze het aan me terug. ‘Waar heb je het gevonden?’

‘Het heeft mij gevonden,’ zei ik. En toen ik zag dat dat niet genoeg was: ‘Een van de assistenten heeft het weggegooid.’

‘Weggegooid, zeg je?’

‘Ja,’ zei ik, zonder mijn ogen neer te slaan, zelfs niet een klein beetje. ‘Sommige woorden kloppen gewoon niet en die gooien ze weg.’

‘En wat ga je nu doen met je geheim?’ vroeg Lizzie.

Daar had ik niet over nagedacht. Ik had het alleen maar aan Lizzie willen laten zien. Ik wist dat ik het niet aan Vader in bewaring kon geven, en het kon niet eeuwig in mijn schort blijven zitten. ‘Kun jij het voor me bewaren?’ vroeg ik.

‘Ik denk het wel, als jij dat wilt. Al weet ik niet wat er zo bijzonder aan is.’

Het was bijzonder omdat het naar me toe was gekomen. Het was bijna niets, maar niet helemaal. Het was klein en teer en het betekende misschien niets belangrijks, maar ik moest het bij de haard vandaan houden. Ik wist niet hoe ik dat allemaal aan Lizzie moest vertellen, en ze drong niet aan. In plaats daarvan ging ze op handen en knieën zitten, stak haar hand onder haar bed en trok een kleine houten koffer tevoorschijn.

Ik keek naar haar terwijl ze een vinger door het laagje stof haalde dat de gehavende bovenkant bedekte. Ze had geen haast om hem open te maken.

‘Wat zit erin?’ vroeg ik.

‘Niets. Alles wat ik bij me had, zit nu in die klerkast.’

‘Heb je hem niet nodig om mee te nemen op reis?’

‘Ik heb hem niet nodig,’ zei ze en ze klikte de sluitbeugel open.

Ik legde mijn geheim onder in de koffer en boog achterover op mijn hurken. Het zag er klein en eenzaam uit. Ik schoof het naar de ene kant, toen naar de andere kant. Uiteindelijk viste ik het er weer uit en nam het in mijn handen.

Lizzie streelde mijn haar. ‘Je zult nog meer schatten moeten vinden om het gezelschap te houden.’

Ik stond op, hield het blaadje zo hoog als ik kon boven de koffer en liet het los, en vervolgens keek ik hoe het omlaagdwarrelde, van links naar rechts zwalkte, tot het bleef liggen in één hoek van de koffer.

‘Dit is waar het wil zijn,’ zei ik, me bukkend om het glad te strijken. Maar het liet zich niet gladstrijken. Er zat een bobbel onder de papieren voering die de bodem van de koffer bedekte. De rand kwam al omhoog, dus die pulkte ik nog iets verder los.

‘Hij is niet leeg, Lizzie,’ zei ik toen de kop van een speld zichtbaar werd.

Lizzie boog zich over me heen om te zien waar ik het over had.

‘Het is een hoedenspeld,’ zei ze, omlaagreikend om hem te pakken. Op de kop zaten drie kleine kralen, boven op elkaar, elk ervan een caleidoscoop van kleuren. Lizzie draaide hem rond tussen haar duim en haar vinger. Terwijl de speld ronddraaide, kon ik aan haar zien dat ze zich hem herinnerde. Ze bracht hem naar haar borst, kuste me op mijn voorhoofd en legde de speld toen voorzichtig op haar nachtkastje, naast het fotootje van haar moeder.

Onze wandeling terug naar Jericho duurde langer dan nodig was, omdat ik klein was en Vader ervan hield om wat rond te dwalen terwijl hij zijn pijp rookte. Die vond ik heel lekker ruiken.

We staken de brede Banbury Road over en sloegen St. Margaret’s Road in, langs hoge huizen die twee aan twee stonden met mooie